

<http://www.foreignaffairs.org/20070701faessay86401-BarackObama-renewing-American-leadership>.

9. Moving America forward. 2012. Democratic National Platform. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.assets.dstatic.org/dncplatform/2012.national-platform>.

10. The force of the 21 st century. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechID=1742>.

11. China daily. August 3, 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.china.org.cn/world/2012-08/03/content_26113184.htm.

Б. Гончар, д-р ист. наук, проф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна,

Ю. Гончар, канд. ист. наук, доц.

КНПУ ім. М. Драгоманова, Київ, Україна

12. Indyk M.S., Libertal G., O'Hanlon M.E. Scoring Obama's foreign policy // Foreign Affairs. May/July 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.metu.edu/tz/~utuba/Induk.doc>.

13. Remarks. John Kerry, Secretary of state, department of Foreign Affairs Manila, Philippines. December 17, 2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.state.gov/secretary/remarks/2013/12/218835.htm>.

Надійшла до редколегії 12.02.14

"СИЛОВАЯ ДИПЛОМАТИЯ" США В АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКОМ РЕГИОНЕ В ПЕРИОД ПРЕЗИДЕНТСТВА Б. ОБАМЫ

В статье анализируется военная стратегия администрации Б. Обамы в Азиатско-Тихоокеанском регионе. Раскрывается содержание американских концепций "смещение опорной точки" в Азию и "возобновление баланса" в Азии.

Ключевые слова: США, администрация Б. Обамы, Азиатско-Тихоокеанский регион, концепции, военная стратегия.

B. Gonchar, Doctor of History, Prof.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine,

Yu. Gonchar, PhD (equiv. in History), Associate Prof.

M. Dragomanov National Pedagogical Univ. of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE USA "DIPLOMACY OF FORCE" IN THE ASIA-PACIFIC REGION UNDER THE PRESIDENCY OF B. OBAMA

The article examines B. Obama administration military strategy to the Asia-Pacific region. It analyzes the substance of American concepts "pivot" to Asia and "rebalancing".

Key words: USA, B. Obama administration, Asia-Pacific region, concepts, military strategy.

УДК 94(477) "1992-1995"

Н. Гузь, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА РАДИ ЄВРОПИ

Досліджується початковий етап співпраці України та Ради Європи в 1992–1995 рр., визначаються основні зовнішньополітичні орієнтири незалежної України.

Ключові слова: геополітичне положення, зовнішня політика, співпраця, Україна, Рада Європи.

Після проголошення незалежності Україна стала повноправною учасницею міжнародних відносин. З огляду на глибоку політичну та соціально-економічну кризу, в якій опинилася молода держава на початку 90-х років XX століття, Україна потребувала розробки стратегії і тактики своєї зовнішньополітичної діяльності. Надважливим завданням у цей період для України було налагодження плідного, взаємовигідного співробітництва з іншими державами та використання кращого їхнього досвіду в політичному, економічному та суспільному розвитку. Геополітичне положення України визначали наступні чинники: розміщення країни у центрі глобального поясу найвищого політичного та соціально-економічного розвитку; проходження територією України так званих "розколів" між західнохристиянським і східнохристиянським та ісламським цивілізаційними об'єднаннями; розташування України між європейською та азійською системами, а також її входження у так званий "євразійський діаметр" (Португалія – Франція – Німеччина – Польща – Україна – Росія – Китай – Бірма – Таїланд – Малайзія – Сінгапур); середнє положення України між євроатлантичною зоною інтеграції та Російською Федерацією. В зв'язку з цим українську геостратегію почали визначати три основні орієнтири зовнішньополітичних взаємодій, а саме: євразійський (Росія та СНД), західний (Польща, Західна Європа та США) та південно-східний (Балкани, країни Сходу та Туреччина) [1]. Так, в період становлення незалежної держави почали розроблятися концепції зовнішньої політики України

щодо Російської Федерації, країн колишнього Радянського Союзу, а також країн Північної та Південної Америки. Почали окреслюватись перспективи політичного і економічного співробітництва України з країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Проте найбільша увага приділялася інтегруванню в європейський правовий, культурний та інформаційний простір. Прагнення України увійти до світового та європейського співтовариства простежувалося зокрема в її бажанні співпрацювати зі спеціалізованими установами та організаціями. Найавторитетнішою загальноєвропейською міждержавною інституцією була Рада Європи, заснована ще 5 травня 1949 року, в рамках якої колишні вороги в двох світових війнах стали стратегічними союзниками і партнерами [2, с.8].

Україна мала певне зацікавлення у європейському регіоні і до її національних інтересів у той період належали: становлення та розвиток як незалежної держави; повернення до європейського простору; посилення економічного та політичного потенціалу; орієнтація на інтеграцію до ЄС та поглиблення партнерства з НАТО; зміцнення партнерства з США та країнами Західної Європи; зміцнення відносин з сусідніми країнами (Польщею, країнами Балтії та Вишеградської групи), а також розвиток рівноправних відносин з Російською Федерацією. Співпраця України з Радою Європи могла допомогти задоволенню деяких національних інтересів держави. Саме тому, вже 18 грудня 1991 року Міністерство закордонних справ України звернулося до Ради Європи з пропозицією обговорити форми співпраці. У відповідь

Організація запросила делегацію Верховної Ради України взяти участь у 43-й спеціальній сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПА РЄ), яку планувалося провести в лютому 1992 року в Палаці Європи у Страсбурзі. На цій сесії, що проходила з 1 по 6 лютого, представники від України на чолі з Іваном Плющем були присутні в статусі "запрошених". Саме тоді Голова Верховної Ради України І. Плющ від імені парламенту офіційно звернувся до головуючого на Асамблеї Джефрі Фінсберга з заявою про надання Україні статусу "спеціально запрошеного", який уже одержали деякі країни Східної Європи [3, с.74].

У квітні 1992 року Генеральний секретар Ради Європи Катрін Лялюм'єр запросила до Страсбургу делегацію українських юристів. У своєму документі "Відносини з Україною" Рада Європи висловлювала рекомендації, що стосувалися розгляду Комітетом міністрів питання про приєднання України до низки європейських конвенцій, зокрема, Європейської культурної конвенції, Конвенції про інформацію відносно іноземного законодавства, Конвенції про основні принципи транспортного співробітництва між територіальними громадами і органами влади. Також були надані рекомендації щодо можливості запрошення України у якості спостерігача на засідання Європейського комітету з кримінальних проблем, Європейського комітету з правового співробітництва, Керівного комітету з прав людини та Керівного комітету з питань місцевих і регіональних влад.

29 червня 1992 року міністр закордонних справ України Анатолій Зленко надіслав Генеральному секретарю Ради Європи Катрін Лялюм'єр офіційного листа, в якому просив розглянути заяву про членство України в організації [4, с.192]. І це було не безпідставно, адже в перші роки незалежності Верховна Рада України після гострих політичних дискусій прийняла більше, ніж 50 законів, які сприяли розвитку демократичного суспільства. Це були, зокрема, закони "Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні" (квітень 1991 року), "Про свободу совісті і релігійних організацій" (квітень 1991 рік), "Про громадянство України" (листопад 1991 рік), "Про національні меншини" (червень 1992) та інші. Всі вони відповідали кодексу європейської демократії. Таким чином Україна на практиці демонструвала намір стати учасницею конвенцій РЄ, приєднатися до міжнародних угод.

Вже 14 липня 1992 року Київ відвідала представницька делегація Ради Європи, очолювана головою Комітету міністрів цієї організації Хікметом Четіном та Генеральним секретарем Катрін Лялюм'єр. В цей час стало зрозуміло, що прагнення до співпраці було взаємним. Адже, попри низку проблем, які могли уповільнити вступ України до Ради Європи, Хікмет Четін під час візиту зазначив, що Україна – "...дуже важлива країна в регіоні. Маючи населення понад 50 мільйонів чоловік, дуже багаті природні ресурси і вигідне географічне розташування, Україна займає важливе місце в Європі" [5, с.18]. Зустрічі делегації з Президентом України, Прем'єр-міністром та Головою Верховної Ради засвідчили взаємну зацікавленість у продовженні діалогу і наявність реальних можливостей для вступу України до Ради Європи.

Після проголошення Україною наміру набути членства в Раді Європи значно активізувалося співробітництво між нашою державою та цією міжнародною організацією на урядовому та парламентському рівнях [2, с.9]. Це поставило Верховну Раду України перед необхідністю створити Робочу групу для підтримання постійних зв'язків з Радою Європи, регулярної участі в засіданнях сесії комітетів ПА РЄ та реальної підготовки для вступу до Ради Європи. Таку групу було створено, і до її складу ввійшли 12 депутатів Верховної Ради України:

С. Батюшко, І. Бойко, Б. Горинь, М. Істратенко, А. Касьяненко, А. Лобенко, А. Матвієнко, Б. Мельник, С. Павлюк, О. Перепадін, М. Ревенко та М. Шульга [6, с.9].

16 вересня 1992 року Верховна Рада України отримала статус "спеціально запрошеного гостя" в ПАРЕ. Цей статус було запропоновано запровадити ще на початку 1989 року Пітером Сагером, швейцарським депутатом та одним з основних на той час критиків східноєвропейських комуністичних режимів [7, с.41]. Пізніше цей статус за іронією долі почав надаватися колишнім країнам радянського блоку, в тому числі й Україні. Отримання статусу "спеціально запрошеного гостя" дало змогу депутатам парламенту та членам Уряду нашої держави брати участь в роботі Ради Європи, і це розглядалося як перший крок до офіційного вступу до організації [2, с.8].

Найтісніші зв'язки Робоча група Верховної Ради встановила з Комітетом по зв'язкам з країнами – не членами Ради Європи. Українська делегація брала участь практично в кожному його засіданні, одне з яких відбулося в Києві у травні 1993 року. Саме тоді члени Комітету ознайомилися зі станом додержання прав людини в Україні, зустрілися з представниками різних громадських організацій, посадовими особами державних органів, лідерами політичних партій та народними депутатами. Членами Комітету було відзначено, що законодавство України почало процес адаптації до міжнародних норм і стандартів. Верховна Рада України прийняла понад 50 важливих законів і постанов про права людини, що має важливе значення для демократичних перетворень суспільства.

Щодо співпраці України з Радою Європи на урядовому рівні, то для координації та організації роботи Уряду та різних урядових організацій України з Радою Європи 30 червня 1993 року була створена Державна міжвідомча комісія з питань вступу України до Ради Європи на чолі з заступником міністра закордонних справ Борисом Тарасюком. До неї увійшли 17 членів: Тарасюк Б. І., Шевчук П. І., Недригайло В. М., Цупренко П. Г., Гайсинський Ю. О., Погрібний А. Г., Яковина М. М., Сорокін А. П., Рубан Ю. Г., Передерій В. Г., Гамачек В. А., Барабаш В. В., Терьохін С. А., Гончарук М. О., Юричко В. В., Толочко П. П. та Михайлюк П. Г. Комісія покликана була здійснювати контроль за ходом реформування національного законодавства і приведення його у відповідність до загальноєвропейських і світових стандартів [3, с.74]. Представники України брали активну участь у робочих органах Комітету міністрів Ради Європи, а також залучалися до розробки Рамкової конвенції про захист національних меншин та Європейської хартії регіональних мов або мов меншин.

Прикладом плідної взаємодії держав у рамках Ради Європи була Віденська зустріч 32-х країн-членів Організації, яка відбулася 8-9 жовтня 1993 року, і засвідчила розширення організації та її політику відкритості. Ініціаторами Зустрічі були Президент Франції Ф. Міттеран і Канцлер Австрійської Республіки Ф. Враніцький. Вперше за час існування організації разом зібралися глави та перші особи тих країн, які входили до складу Ради Європи. Ця зустріч виявилася не лише першою на такому високому рівні, але й найбільш представницькою, адже до столиці Австрії не приїхали лише три керівники країн-членів Ради Європи – Англії, Греції і Угорщини. Як представник Президента України в цій зустрічі брав участь міністр закордонних справ Анатолій Зленко, який під час свого виступу наголосив на тому, що "...прийом України у Раді Європи буде великою допомогою у нашому русі шляхом демократії і свободи, стане гарантією необоротності цього історичного процесу. Разом з

тим він стане нашим внеском у зусилля Ради Європи, що стосуються вирішення завдань, які стоять перед нами" [8, с.143]. Результатом Зустрічі стало прийняття Віденської декларації разом з "Декларацією і Планом дій боротьби з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю" від 9 жовтня 1993 року, в якій визнавалося значення Ради як загальноєвропейської організації, здатної "на рівноправній основі і через постійно діючі структури" вітати нові демократії в Європі [9, с.114]. На Віденській зустрічі також було узгоджено три нові першочергові напрями діяльності, а саме: реформування механізму контролю за дотриманням Європейської конвенції з прав людини; захист національних меншин; боротьба з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом та нетерпимістю. Ці пріоритетні вектори діяльності Ради Європи були викладені в Віденській декларації одразу ж після преамбули у вигляді трьох додатків [10]. Віденська зустріч засвідчила прагнення держав-членів Ради Європи зміцнити позиції Організації та розширити сфери її впливу на європейському континенті.

В середині квітня 1994 року в Страсбурзі відбулася зустріч французького прем'єра Е. Балладюра з латвійським Президентом Г. Улманісом, під час якої обговорювалися ініціативи України, Франції та Польщі щодо створення структур безпеки у Центрально-Східній Європі. Саме тоді Генеральний секретар Ради Європи заявив, що "Україна до 1995 року може стати повноправним членом організації, а його основним завданням є трансформація колишніх країн соціалістичної орієнтації в держави плюралізму та демократії" [11, с.5]. У цей час країни з могутнім воєнним та економічним потенціалом (Німеччина, Франція, Велика Британія, Російська Федерація) намагалися відтворити у Європі нові центри сили з залученням до їх орбіти держав найближчого оточення або держав, що не мають чітко визначеного зовнішньополітичного курсу. Тогочасна військово-політична обстановка в Європі та довкола України характеризувалася розвитком відносин партнерства та співробітництва між країнами Заходу та колишнього Варшавського Договору, їх активною участю у створенні нової багатокомпонентної структури європейської колективної безпеки, яка набувала дедалі більшого динамізму [12]. У зв'язку з цим вступ України до Ради Європи набував іншого відтінку, адже міг сприяти розширенню європейського центру сили.

У зв'язку зі складною політичною, соціальною та економічною ситуацією в Україні, наслідком якої було проголошення дострокових парламентських та президентських виборів, 18-20 травня 1994 року Київ відвідала делегація Секретаріату Ради Європи на чолі з директором політичного департаменту Хансом Петером Фуррером. Візит мав на меті вивчити ситуацію та прослідкувати за перебігом подій. Окрім того упродовж проведення виборів в Україні перебували спостерігачі від Парламентської Асамблеї Ради Європи, які дійшли висновку, що "виборчий процес відбувся у відповідності до закону, та вибори були вільними та відкритими, незважаючи на безперечно недосконалий закон про вибори" [13]. Загалом же, після здійснених впродовж 1994 року на прохання ПА РЄ кількох візитів, Рада Європи констатувала прогрес в процесі приведення законодавства нашої держави до європейських стандартів. Адже у результаті підготовчої роботи для вступу до Ради Європи Україна підписала або ратифікувала ряд міжнародно-правових документів цієї організації. Так, наприклад, 24 лютого 1994 року Верховна рада України прийняла Закон "Про приєднання до Європейської культурної конвенції", який набув чинності 13 червня цього ж року. А вже 14 вересня 1994 року набув чинності Закон України "Про приєднання до Євро-

пейської конвенції про інформацію щодо іноземного законодавства та Додатковий протокол до неї", який був прийнятий парламентом ще 14 липня 1993 року [14, с.125]. Загалом представники Ради Європи наголосили, що Україні необхідні більш глибокі реформи, які можуть бути здійснені "після вступу" [13].

27 липня 1995 року, коли вирішувалось питання про набуття Україною дійсного членства в Раді Європи, від української держави до організації було надіслано листа за підписами Президента України Леоніда Кучми, Голови Верховної Ради Олександра Мороза і Прем'єр-міністра Євгена Марчука. В листі наголошувалося, що "конституційна, правова та економічна реформи, які здійснюються в Україні, спрямовані на побудову державної системи, яка б повністю відповідала європейським стандартам, забезпечувала права і свободи людини, зокрема, дотримання положень Європейської конвенції з прав людини". В цей же час Державна міжвідомча комісія з питання вступу України до Ради Європи підготувала відповіді на запитання Парламентської асамблеї, на підставі яких було сформульовано зобов'язання України, що їх держава взяла на себе під час вступу до організації. Доповідниками з питання прийняття України до Ради Європи були 3 юристи – пані Северинсен (Данія), пан Немет (Угорщина) та пан Массере (Франція). Пані Северинсен і пан Келам (Естонія) увійшли до моніторингового комітету Ради Європи, який слідував за виконанням зобов'язань Україною, власне, й постійно нагадував Україні про необхідність виконувати взяті зобов'язання [15].

Восени 1995 року Україна зробила ще один крок на шляху до членства в Раді Європи – держава приєдналась до Конвенцій Ради Європи у сфері боротьби зі злочинністю. У цей же час Венеціанська комісія – дорадчий орган Ради Європи з питань конституційного права – провела правову експертизу проектів окремих статей нової Конституції України, проектів Сімейного та Адміністративного кодексів України, проекту Закону України про місцеві ради народних депутатів.

Досить важливим для України було відкриття в Києві 15 вересня 1995 року Центру інформації та документації Ради Європи на базі Української Правничої Фундації. З нагоди офіційного відкриття Центру в Україні перебував Генеральний секретар РЄ Даніель Таршис, який назвав Центр "Домом Ради Європи" в Україні [16]. До основних завдань центру належали: поширення інформації щодо діяльності Ради Європи та її структур, переклад інформаційних документів, розсилка видань Ради Європи в межах України та інші.

26 вересня 1995 року під час своєї сесії, в якій брала участь делегація Верховної Ради України на чолі з Олександром Морозом, Парламентська Асамблея Ради Європи ухвалила позитивний висновок щодо заявки України на вступ до Ради Європи [17]. На підтримку України виступили делегації багатьох країн, зокрема Естонії, Литви, Угорщини, Австрії, Фінляндії, Туреччини, Італії, Румунії. Запрошений представник Російської Федерації підкреслив, що якби Росія була членом Ради Європи, вона б теж голосувала "за" [18, с.5]. У своєму виступі глава українського парламенту наголосив на тому, що "Україна не просто входить до Ради Європи новою складовою, а закономірно повертається у велику європейську сім'ю, частиною якої історично була завжди" [18, с.5]. У висновку ПА РЄ описувалися зобов'язання нашої держави стосовно адаптації національного законодавства до норм та стандартів Ради Європи.

Визначною подією з точки зору завершення складної і тривалої процедури вступу України до Ради Європи стало засідання Комітету міністрів Ради Європи, яке відбулося 19 жовтня 1995 року. На підставі винесеного

ще 26 вересня 1995 року ПА РЄ висновку Комітет міністрів Ради Європи одностайно ухвалив резолюцію про запрошення України стати 37-м членом організації і приєднатися до її Статуту, а вже 31 жовтня 1995 року Верховна Рада України ухвалила Закон України про приєднання до Статуту Ради Європи. 9 листопада 1995 року відбулась урочиста церемонія вступу України до Ради Європи. Набувши членства в цій Організації Україна взяла на себе низку зобов'язань у сфері реформування чинного законодавства. При цьому Рада Європи висловила готовність надавати всебічну експертну допомогу.

Підсумовуючи, варто наголосити, що в першій половині 90-х років XX століття Україна, розпочавши зрушення в бік демократичного режиму, потребувала пошуку та розробки зовнішньополітичних стратегій. Геополітичне розташування та національні інтереси держави зумовили обрання Україною європейського вектору розвитку. Важливу роль у цьому відіграли бажання суспільства та політичного керівництва повернути країну до світової спільноти. Після проголошення Україною наміру набути членства в Раді Європи, відбулася активізація співпраці держави з цією організацією на урядовому та парламентському рівнях. Україна, приєднавшись до низки європейських конвенцій та адаптувавши певною мірою законодавство до європейських стандартів, зробила все можливе, аби стати повноправним членом Ради Європи.

Список використаних джерел

1. Івахів О. Геополітичні аспекти співпраці України з країнами Євразійського регіону / О. Івахів // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – К., 2011. – Вип. 23. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua>
2. Мармазов В. Є. Україна в політико-правовому просторі Ради Європи / В. Є. Мармазов. – К., 1999. – 399 с.

Н. Гузь, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

НАЧАЛЬНЫЙ ЭТАП СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И СОВЕТА ЕВРОПЫ

В статье исследуется начальный этап сотрудничества Украины и Совета Европы, определяются основные внешнеполитические ориентиры независимой Украины.

Ключевые слова: геополитическое положение, внешняя политика, сотрудничество, Украина, Совет Европы.

N. Guz, Postgraduate Stud.

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

EARLY STAGE OF COLLABORATION BETWEEN UKRAINE AND THE COUNCIL OF EUROPE

The article investigated an early stage of collaboration between Ukraine and the Council of Europe in 1992-1995 and determined the basic foreign policy goals of independent Ukraine.

Keywords: geopolitical situation, foreign policy, collaboration, Ukraine, the Council of Europe.

УДК 930. 2 (477) (092) Крип'якевич І., Кордуба М.

І. Заболотна, канд. іст. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА В НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА ТА МИРОНА КОРДУБИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Присвячено порівняльній характеристиці основних проблем теоретичного джерелознавства у творчості учнів львівської історичної школи М. Грушевського – Івана Крип'якевича та Мирона Кордуби. Сконцентровано увагу на висвітленні ролі вчених в розробці класифікації історичних джерел і визначенні основних джерелознавчих дефініцій.

Ключові слова: джерелознавство, теоретичне джерелознавство, методологія, методика історичного дослідження, дефініції.

Теорія джерелознавства як сукупність систематизованих та перевірюваних практикою знань про його предмет, структуру й місце в історичній науці є складовою історичного джерелознавства як науки. Теоретичне джерелознавство служить взаємозв'язку методології, методики і техніки дослідження.

3. Забарко Б. Міст між Заходом і Сходом. Рада Європи: історія і перспективи / Б. Забарко // Політика і час. – 1994. – № 7.

4. Заблоцька Л. Г. Політико-правові аспекти діяльності Ради Європи / Л. Г. Заблоцька. – К., 2007. – 204 с.

5. Україна і Рада Європи: обопільне пізнання // Політика і час. – 1992. – №11–12.

6. Шульга М. На шляху до Європи. Верховна Рада України закладає основи для входження до Парламентської Асамблеї Ради Європи / М. Шульга // Політика і час. – 1993. – № 12. – 93 с.

7. Флоренц Бенуа-Ромер. Право Ради Європи. Прямує до загальноєвропейського простору / Бенуа-Ромер Флоренц. – К., 2007. – 232 с.

8. Зленко А. Від внутрішніх потреб до зовнішніх пріоритетів: Виступи, промови, інтерв'ю, статті. / Анатолій Зленко. – К.: Преса України, 2002. – 346 с.

9. Піляєв І. С. Рада Європи в сучасному євроінтеграційному процесі / І. С. Піляєв. – К., 2003. – 436 с.

10. Vienna Declaration of the First Summit of Heads of State and Government of the Member State of the Council of Europe 9 October, 1993, Vienna. [Electronic resource. – Mode of access: <http://cm.coe.int>

11. Європа кличе нас // Голос України. – 1994. – 19 квіт. – №72 (822). – 8 с.

12. Перепелиця Г.М., Дмитров С.О. Воєнна безпека України на межі тисячоліть / Г. М. Перепелиця, С. О. Дмитров. – К.: Стило, 2002. – 394 с. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua>

13. Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо вступу України. Страсбург, 26 вересня 1995 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>

14. Чиж І. С. Україна в Раді Європи / І. С. Чиж. – К., 2001. – 308 с.

15. Павличенко О. Україна в Раді Європи: здобутки, перспективи, проблеми [Електронний ресурс] / О. Павличенко. – Режим доступу: <http://khpg.org>

16. Бюро інформації Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hreuc.com>

17. Висновок N 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи. Страсбург, 26 вересня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_590

18. Писанська В. "Ласкаво просимо, Україно!" Успіх делегації Верховної Ради у Стразбурзі / В. Писанська // Голос України. – 1995. – 28 верес. – №183 (1183). – 16 с.

Надійшла до редколегії 14.02.14